

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ШЛЯХОМ ЗДІЙСНЕННЯ СУСПІЛЬНИХ ПРОЕКТІВ

Ця стаття розглядає питання вирішення ключових соціально-економічних завдань розвитку шляхом реалізації суспільних проектів. Проведене дослідження доводить, що такі проекти мають бути у фокусі уваги держави і потребують її стратегічної підтримки. Реалізація суспільних проектів у належних «точках зростання» дає змогу досягти бажаних соціально-економічних перетворень. Зокрема, розглянутий проект будівництва льодової арени допоможе забезпечити багатовекторне покращення, а саме: підвищити якість спортивно-соціокультурної сфери, забезпечити конкурентоспроможність у досягненні спортивних результатів на міжнародному рівні, покращити здоров'я і фізичну культуру населення, зміцнити консолідацію суспільства, покращити якість дозвілля громадян, забезпечити профілактику асоціальної поведінки, підтримати патріотичні настрої, розвинути сферу спортивного туризму, збільшити державні валютні надходження тощо. Розробка і здійснення суспільних проектів є дієвим механізмом формування відповідального ставлення різних їхніх учасників і зацікавлених сторін до інтегрованого створення соціально-економічних благ. В умовах наявних обмежених фінансових можливостей розглянуто низку організаційних заходів (на прикладі проекту в сфері спорту, а саме будівництва сучасної льодової арени за олімпійськими стандартами). У статті проаналізовано альтернативні фінансово-організаційні варіанти реалізації такого проекту і визначено, які вигоди він спроможний принести. Їх класифіковано як прямі й опосередковані соціально-економічні результати. Розглянута процедура підготовки суспільного проекту може слугувати механізмом організації надійних соціально-економічних перетворень, зокрема в рамках реалізації стратегії сталого розвитку «Україна 2020».

Ключові слова: економічний розвиток, соціально-економічний ефект, суспільні проекти, фінансування проектів, поведінкова економіка.

JEL classification: H41, H43, H54, L83, O22

Вступ і постановка проблеми. Сьогодні в світі виникає дуже багато проблем, що потребують вирішення. Конкурентний світ вимагає від держав концентрованої уваги до соціально-економічного розвитку. Наука і практика шукають дієві моделі розвитку шляхом реалізації соціально-економічних проектів і програм.

Державні цілі мають формуватися на основі суспільних потреб і пріоритетів. Суспільне буття має не тільки стержневий економічний вимір, а і є коренем стабільного розвитку, який має спиратись на моральну основу [1]. Сучасний розвиток економічної теорії в напрямі концепції поведінкової економіки концентрує увагу на психологічних особливостях особистості, що формують поведінку і сприйняття світу [2]. Проекти соціальної сфери покликані створити умови, що дають людині змогу почуватися вільно у прийнятті рішень, породжують мотивацію до створення суспільних благ, забезпечують відчуття належності, залучають турбуватися про

оточення тощо. Ці аспекти спроможні заохотити людей до відповідального ставлення до особи, родини, нації, суспільства і світу в цілому.

Враховуючи зазначене, теорія формування можливостей в умовах відповідального, «не хижачького» ставлення і відповідна модель творення благ (і не лише в матеріальній формі) є важливим напрямом наукових досліджень і розробок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні наукові дослідження акцентують увагу на створенні максимальної цінності для суспільства з урахуванням потреб споживача. Планування територій і міст має відбуватися з урахуванням багатьох чинників, у тому числі менталітету населення і культурних цінностей суспільства. Важливою рисою суспільних проектів є залучення якомога більшої кількості різних груп громадян до культурних процесів [3].

Суспільні проекти і програми дають змогу покращити взаємовідносини між соціальними

групами, розвинути взаєморозуміння через створення відчуття захищеності, соціальної належності тощо. Крім того, ґрунтовних соціальних покращень доцільно досягати шляхом реалізації проектів і програм, що охоплюють різні сфери людського життя [4]. Наприклад, розвиток спорту дає можливість різнобічно покращити соціально-економічний стан суспільства, залучаючи до процесу багато зацікавлених сторін [5].

Розв'язання проблеми належної взаємодії та партнерства суспільства та окремих суб'єктів є визначальним напрямом у досягненні успіху країни на глобальному рівні [1].

Невирішені частини проблеми. Розуміння очевидності соціально-економічного ефекту від реалізації суспільних проектів є тільки першим когнітивним кроком. Другим кроком є формування дієвої моделі залучення капіталовкладень і забезпечення належного рівня узгодженості дій всіх зацікавлених сторін, ефективних механізмів організації і виконання проектів. Ці питання потребують свого подальшого вивчення, розробки нових і удосконалення вже наявних механізмів і засобів. Отже, актуальність подальших досліджень у сфері здійснення суспільних проектів, створення дієвих моделей їх підготовки і реалізації є, безумовно, дуже високою.

Мета та завдання статті – обґрунтувати доцільну процедуру підготовки суспільного проекту і наочно проілюструвати її бізнес-кейсом. Відповідно до мети цього дослідження, поставлено такі завдання:

- розглянути альтернативні фінансово-організаційні варіанти реалізації проекту в сфері розвитку спорту;
- визначити, які соціальні і економічні вигоди принесе такий проект;
- запропонувати доцільні організаційні заходи і програму щодо його реалізації.

Суспільні проекти дають змогу забезпечити економічний розвиток через покращення соціального стану суспільства. Отже, держава має забезпечити можливості для розробки і реалізації подібних проектів.

Методами дослідження слугуватимуть порівняльний аналіз і виявлення причинно-наслідкових залежностей.

Виклад основного матеріалу. Аналіз «вигоди–витрати» за суспільними проектами показує їхній економічний вимір як у комерційному, так і в соціальному аспекті. Отже, соціально-економічний розвиток за цим методологічним підходом розглядають як єдине ціле, де соціальний контекст не можна відокремити від економічного. Водночас слід зазначити, що такі показники,

як чиста приведена вартість (цінність) і співвідношення «вигоди–витрати», є визнаними у світі інтегральними індикаторами соціально-економічного розвитку шляхом виконання проектів. Отже, ці показники, за самою їхньою природою і сутністю, віддзеркалюють і економічний розвиток, і отримуваний соціальний ефект (іншими словами, зростання соціального добробуту). Цю норму після Революції гідності було покладено в основу оцінки державних інвестиційних проектів в Україні [8].

Станом на 2018 р. у м. Києві та Київській області не існує повноцінного комплексу для культивування широкого спектра зимових видів спорту в одному місці, в тому числі олімпійських. Згідно зі звітністю Міністерства молоді та спорту [6] у місті Києві діють вісім споруд із штучним льодом. Однак жодна з цих споруд не забезпечує потреб фігурного катання на ковзанах. Крім того, Київський палац спорту сьогодні вже не є достатньо конкурентоспроможним аргументом у конкурсах на проведення престижних міжнародних спортивних змагань. Також у місті Києві нині функціонують шість спортивних шкіл (із хокею, шорт-треку, фігурного катання) із загальною кількістю 2267 вихованців.

Водночас, треба зазначити, що вказані цифри відображають не стільки попит, скільки наявну жорстку обмеженість якісної пропозиції на ринку. Реальний попит на заняття відповідними видами спорту, за оцінками фахівців, є у 3-4 рази вищим.

Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» [7] передбачає повернення передових позицій українського фігурного катання й інших видів спорту на льоду, досягнення високого рівня конкурентоспроможності щодо проведення престижних міжнародних спортивних змагань, що неможливо без відповідного забезпечення сучасними спортивними аренами.

Для того, щоб призвести інфраструктуру зимових видів спорту до світових стандартів, успішно готувати спортсменів світового рівня, мати конкурентоспроможні можливості брати участь у конкурсах на проведення міжнародних змагань високого рівня з фігурного катання, шорт-треку, хокею тощо, потрібна розробка і реалізація відповідних проектів.

Розглянемо можливості реалізації одного з таких проектів на прикладі будівництва Льодової арени на базі державного підприємства. Метою цього проекту є суттєве поліпшення спортивно-соціокультурної сфери завдяки створенню сприятливих умов для розвитку фігурного катання, а також інших льодових видів спорту шляхом

інноваційного будівництва нової сучасної спортивної арени з міжнародною змагальною і двома тренувальними ковзанками.

Мети проекту можна досягти двома альтернативними способами: 1) капітальні вкладення у будівництво Льодової арени з державного бюджету; 2) фінансування проекту із залученням кредитних коштів EDC (Export Development Canada). За результатами їхнього аналізу було досягнуто висновку, що друга альтернатива є більш фінансово вигідною: економічна ефективність проекту за цим варіантом є на 571 млн грн більшою (табл. 1). Проте цей варіант пов'язаний із більшими валютними ризиками і принесе менше надходжень до державного бюджету (табл. 2).

Таблиця 1. Показники економічної ефективності

Показники економічної ефективності	Перший варіант реалізації	Другий варіант реалізації
Чиста приведена вартість, тис. грн	178 989	750 548
Внутрішня ставка дохідності	15 %	45 %
Дисконтований період окупності	Більше ніж 10 років	3,5 року
Індекс прибутковості	1,097	1,528

Проаналізуємо альтернативні фінансово-організаційні варіанти реалізації проекту (державно-приватне партнерство, міжнародна технічна допомога, фінансування за рахунок державного фонду регіонального розвитку).

За відповідною типологією, пропонований проект є соціальним зі створенням додаткових економічних благ. Саме ці додаткові блага опосередковано забезпечуватимуть частку його економічної окупності. Попередній аналіз «вигоди–витрати» показав, що одним із факторів його ефективності стане економія витрат на лікування громадян, а іншим – збільшення доходів від спортивного туризму (порівняно з альтернативою, якщо проект не буде реалізовано). Через цю причину базовим джерелом фінансування проекту мають бути саме державні інвестиції.

Реалізація такого проекту шляхом застосування механізму державно-приватного партнерства є майже неможливою через прогнозовану невмотивованість приватного партнера (ключові важелі дохідності за проектом має держава в особі її інституцій, а приватний партнер матиме занадто слабкий вплив на фінансовий і економічний результат).

Ще однією альтернативою є міжнародна технічна допомога, яка являє собою фінансові та інші ресурси й послуги, що їх відповідно до міжнародних договорів України надають донори на безоплатній і безповоротній основі. Оскільки пропонований проект потребує значних інвестицій і відмова від його реалізації не несе глобальних ризиків (на відміну, наприклад, від проекту перетворення об'єкта «Укриття» Чорнобильської АЕС на екологічно безпечну систему), застосування цього механізму фінансування у нашому випадку є нереалістичним.

До проектів, що можуть реалізуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку і які передбачають будівництво,

Таблиця 2. Надходження до державного і місцевого бюджетів, тис. грн

Сценарій доходів року	Податок на прибуток*	ПДВ	Єдиний соціальний внесок	Податок із доходу громадян	Військовий збір	Надходження до держбюджету	Надходження до місцевого бюджету
Оптимістичний сценарій року (Optimistic)	84 218 41 039**	119 006	1460	1195	100	204 783 161 604**	1195
Песимістичний сценарій року (Pessimistic)	586 3256**	26 081	1460	1195	100	28 227 30 898**	1195
Ймовірний сценарій року (Probable)	42 104 11 745**	72 212	1460	1195	100	115 875 85 517**	1195
За очікуваною комбінаторикою (протягом 9 років)	335 325 130 818**	597 216 605 104**	13 142	10 753	896	1 042 879 769 654**	10 753

* Середньорічний.

** Для варіанта з кредитом з боку EDC (за позиціями, що відрізняються від варіанта без кредиту з боку EDC).

Таблиця 3. Організаційні заходи реалізації проекту за двома варіантами

Найменування заходу	Очікувані результати
Вирішення правових питань (щодо земельної ділянки та інших)	Чітко визначено цільове призначення земельної ділянки
Підготовка тендерної документації, зокрема проекту контракту	Модель контракту узгоджено й адаптовано до умов проекту. Підготовлено доцільні вимоги Замовника. Документація щодо умов проведення публічних закупівель оприлюднена для вільного доступу на веб-порталі Уповноваженого органу та авторизованих електронних майданчиках
Узгодження плану фінансування проекту, переговори з EDC, держгарантія *	Фінансову (кредитну) угоду з EDC підписано *. Завдяки вдосконаленню схеми фінансування покращено економічні показники проекту
Проведення процедур (тендеру) за вибором Підрядника	Підрядника, що подав найбільш економічно вигідну пропозицію, визначено і з ним укладено контракт
Подання заявок на проведення міжнародних спортивних змагань за допомогою BIM (Building Information Model – інформаційна модель будівництва)	Права на проведення міжнародних спортивних змагань (одразу починаючи з моменту завершення будівництва) буде отримано заздалегідь – за допомогою наявної BIM
Закупівля конструкцій і компонентів	Ризики і відповідальність за своєчасну поставку матеріалів, конструкцій і компонентів (та їхню якість, відповідність тощо) несе міжнародний підрядник

* Фінансування проекту тільки у разі залучення кредитних коштів EDC.

додається акт про затвердження проектної документації (відповідно до Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи [8]). Розроблення проектної документації в цьому механізмі потребуватиме значних витрат, яких у державного підприємства немає. Таким чином, застосування механізму державного інвестиційного проекту з використанням проектно-будівельного контракту «під ключ» [9] є найбільш доцільним.

Державний інвестиційний проект – інвестиційний проект, що реалізується шляхом державного інвестування в об'єкти державної власності з використанням державних капітальних вкладень та/або кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії [10]. Отже, підсумовуючи, зазначимо, що можливими є два варіанти фінансування проекту: 1) з державного бюджету; 2) 15 % вартості проекту профінансувати за рахунок державних капітальних вкладень, а 85 % – за рахунок кредиту, залученого під державні гарантії. Таким чином, у другому варіанті важливу функцію матиме міжнародна фінансова організація – Канадська експортно-кредитна агенція EDC (Export Development Canada). Завдяки зазначеному механізму левова частина платежів за контрактом (а саме 85 % від загальної суми) здійснювати-

меться упродовж 60 місяців вже після здавання об'єкта в експлуатацію. Така модель фінансування дасть змогу зменшити пікові навантаження на державний бюджет України в умовах наявних жорстких лімітів. У вересні 2014 р. EDC вже надала перший кредит Україні в обсязі приблизно 180 дол. США строком на 5 років під 2,1 % річних. Позику було надано для фінансування бюджетних потреб. Проект будівництва Льодової арени пропонують профінансувати із застосуванням цього кредитного механізму (в рамках надання наступного траншу). Доцільні організаційні заходи щодо реалізації проекту за двома варіантами подано в табл. 3.

Відповідно до [11] підготовка державного проекту і процедура визначення доцільності виділення на нього коштів складається з низки послідовних кроків (рисунок).

Унаслідок реалізації пропонованого проекту буде досягнуто низку соціальних вигод, зокрема:

- поліпшаться здоров'я населення і профілактика асоціальної поведінки дітей та молоді шляхом підвищення рівня їхньої організованої рухової активності (на ковзанках новостворюваної спортивної арени зможуть одночасно тренуватись до 120 осіб);

Рисунок. Кроки підготовки проекту
(відповідно до Постанови КМУ від 22.07.2015 № 571) [11]

- зміцниться консолідація суспільства завдяки формуванню у громадян патріотичних почуттів (такий соціальний вплив буде здійснено не тільки на учнів спортивних шкіл, а й на членів їхніх сімей, тренерів, осіб, що отримали нові робочі місця, гостей міста тощо);
- підвищиться якість дозвілля громадян через залучення їх до перегляду чемпіонату країни та офіційних міжнародних змагань (основну арену буде обладнано місцями для 5 тисяч глядачів);
- значною мірою припиниться вимушений від'їзд за кордон багатьох талановитих і перспективних фігуристів.

Окрім прямих, проект принесе додаткові (опосередковані) вигоди: насамперед завдяки оздоровленню дітей, молоді та інших верств населення, розвитку спортивного туризму (в тому числі міжнародного).

Висновки та пропозиції щодо подальших досліджень. Проаналізувавши основи теорії і практики соціально-економічного розвитку і дослідивши відповідну роль суспільних проектів (на прикладі проекту будівництва сучасної спортивної арени), можна зробити такі ключові висновки:

- у центрі уваги держави мають бути соціально-економічні цінності, які очікують отримати від реалізації суспільних проектів, і в нинішніх умовах це стає найважливішим стратегічним пріоритетом;
- соціальні результати від реалізації суспільних проектів є креативними стимулами і прискорювачами бажаних економічних перетворень в умовах глобальних змін і викликів;
- механізми організації фінансування проектів суспільної сфери потребують подальшого розвитку;
- розглянутий бізнес-кейсом проект надасть можливості поліпшити якість спортивно-соціокультурної сфери, досягти конкурентоспроможності на світовому рівні в конкурсах на проведення міжнародних змагань, залучити до занять спортом, пропагувати здоровий спосіб життя, зміцнити консолідацію суспільства, підвищити якість дозвілля громадян, забезпечити профілактику асоціальної поведінки дітей та молоді, поліпшити здоров'я населення, припинити виїзд за кордон талановитих спортсменів, розвинути сферу спортивного туризму, залучити додаткові валютні надходження тощо.

Список літератури

1. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В. М. Геєць. – Київ : Ін-т екон. та прогноз. НАН України, 2009. – 864 с.
2. Wilkinson N. An Introduction to Behavioral Economics / N. Wilkinson, M. Klaes. London : Palgrave Macmillan, 2012.
3. Heritage Natalina Carrà. Culture and Social Cohesion in the Project of Metropolitan City [Electronic resource] / Natalina Carrà Heritage // *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. – 2016. – № 223. – P. 583–589. Mode of access: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.05.353>. – Title from the screen.
4. Hettige S. Mainstreaming Social Transformation in Recovery and Development Projects: Case of Sri Lanka [Electronic resource] / S. Hettige, D. Amaratunga, R. Haigh, N. Weerasena // *Procedia Engineering*. – 2018. – № 212. – P. 387–394. – Mode of access: <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2018.01.050>. – Title from the screen.
5. Spaaij R. Participatory research in sport-for-development: Complexities, experiences and (missed) opportunities [Electronic resource] / R. Spaaij, N. Schulenkorf, R. Jeanes, S. Oxford // *Sport Management Review*. – 2018. – № 21 (1). – P. 25–37. – Mode of access: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2017.05.003>. – Title from the screen.
6. Форма № 2-ФК (річна) «Звіт з фізичної культури і спорту» 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dmsu.gov.ua/index/ua/material/31569>. – Назва з екрана.
7. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. – Назва з екрана.
8. Постанова «Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 11.05.2011 № 560 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/560-2011-%D0%BF>. – Назва з екрана.
9. Бугров О. В. Контракти «під ключ» і управління проектами / О. В. Бугров, О. О. Бугрова // *Управління розвитком складних систем : зб. наук. праць*. – 2013. – № 16. – С. 5–10.
10. Бюджетний Кодекс України [Електронний ресурс] // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. – 2010. – № 50–51. – Ст. 572. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. – Назва з екрана.
11. Постанова КМУ «Деякі питання управління державними інвестиціями» від 22.07.2015 № 571 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/571-2015-%D0%BF>. – Назва з екрана.

References

1. Geets, V. (2009). *Society, state, economics: phenomenology of interaction and development*. Kiev: NAS of Ukraine; In-t of ekon. and predicting.
2. Wilkinson, N., & Klaes, M. (2012). *An Introduction to Behavioral Economics*. London: Palgrave Macmillan.
3. Heritage, Natalina Carrà (2016). Culture and Social Cohesion in the Project of Metropolitan City. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 223, 583–589. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.05.353>.
4. Hettige, S., Amaratunga, D., Haigh, R., & Weerasena, N. (2018). Mainstreaming Social Transformation in Recovery and Development Projects: Case of Sri Lanka. *Procedia Engineering*, 212, 387–394. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2018.01.050>.

5. Spaaij, R., Scholenkorf, N., Jeanes, R., & Oxford, S. (2018). Participatory research in sport-for-development: Complexities, experiences and (missed) opportunities. *Sport Management Review*, 21 (1), 25–37. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.smr.2017.05.003>.
6. Form № 2-FC (annual) “Report on Physical Culture and Sports”. The Ministry of youth and sports of Ukraine (2017). Retrieved from <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/31569>.
7. Sustainable Development Strategy «Ukraine 2020». (2015). Verkhovna Rada official web portal. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
8. Regulation “On approval of construction projects and their examination and recognition as lacked effectiveness, some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine”. (2011). Verkhovna Rada official web portal. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/560-2011-%D0%BF>.
9. Bugrov, O. & Bugrova, O. (2013). Turnkey contracts and project management. *Management of development of complex systems*, 16, 5–10.
10. Budget Code of Ukraine. (2010). Verkhovna Rada official web portal. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
11. Resolution «Some issues of public investment management». (2015). Verkhovna Rada official web portal. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/571-2015-%D0%BF>.

O. Bugrova

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT BY MEANS OF PUBLIC PROJECTS DELIVERY

This article examines the solution of the key socio-economic objectives of development through the implementation of public projects. The conducted research proves that such projects should be in the focus of the state attention and strategic support. The realization of public projects at the appropriate «points of growth» allows to achieve the desired socio-economic transformations. In particular, the considered project of construction of the ice arena will allow for multi-vector improvement, namely: improving the quality of the sports and socio-cultural sphere; ensuring competitiveness in achieving sporting results at the international level; improving the health and physical culture of the population, strengthening the consolidation of society; improving the quality of leisure for citizens; providing prevention of asocial behaviour; supporting patriotic sentiment; developing the sphere of sports tourism; increasing the state foreign exchange earnings, and so on. The development and implementation of community projects is an effective mechanism for forming a responsible attitude of various participants and stakeholders towards an integrated creation of socio-economic benefits. Given the limited financial capacity available, a number of organizational measures are considered (for example, in the field of sports; namely, the construction of a modern ice arena according to Olympic standards). The article analyzes alternative financial-organizational options for implementing such a project and determines the benefits it can bring. They are classified as direct and indirect socio-economic outcomes. The considered procedure for delivering a public project can serve as a mechanism for organizing reliable socio-economic transformations, in particular, within the framework of the implementation of the Sustainable Development Strategy of Ukraine.

Thus, the state's focus should be on the socio-economic values expected of public projects, and in the current context, it becomes a major strategic priority. Social outcomes from delivery of public projects are creative incentives and accelerators of desirable economic transformations in the context of global changes and challenges. Mechanisms for financing the projects of the public sphere need their further development.

Keywords: economic development, socio-economic effect, social projects, project financing, behavioural economics.

Матеріал надійшов 24.04.2018